

Vergaderjaar 2016–2017

33 532

Nationalisatie SNS REAAL

Nr. 64

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 12 oktober 2016

De vaste commissie voor Financiën heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Financiën over de brief van 1 juli 2016 over de toekomst van SNS Bank (Kamerstuk 33 532, nr. 61).

De vragen en opmerkingen zijn op 19 september 2016 aan de Minister van Financiën voorgelegd. Bij brief van 10 oktober 2016 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Duisenberg

De griffier van de commissie,
Berck

De leden van de VVD-fractie, PvdA-fractie en SP-fractie vragen naar de gevolgen van de «Basel IV» regelgeving voor SNS Bank. Wanneer is daarover meer, dan wel voldoende, duidelijkheid? Wat zouden de gevolgen zijn voor SNS Bank op basis van de informatie die nu bekend is over de «Basel IV regelgeving», waaronder de toekomstige eigenomsstructuur? Waarom was de onzekerheid over de regels in Basel IV geen reden om de beursgang van ABN Amro uit te stellen?

Op dit moment wordt in het Bazelse Comité gesproken over een aantal hervormingen die erop gericht zijn om het vertrouwen in het risicogewogen kapitaaleisenraamwerk voor banken te vergroten. Zo wordt gewerkt aan het inperken van de ruimte die banken hebben om zelf – na goedkeuring door de toezichthouder – de risicoweging van verschillende activa te mogen berekenen door middel van de zogeheten interne modellenmethode. Ook wordt in het Bazelse Comité gesproken over het stellen van ondergrenzen aan de uitkomsten van deze interne modellen («kapitaalvloeren»). Ik heb de Kamer recentelijk geïnformeerd over de laatste ontwikkelingen bij deze ontwerpen.¹

Omdat deze kapitaalvloeren – afhankelijk van de uitkomsten van de Bazelse discussies – (veel) hoger zouden kunnen worden vastgesteld dan de risicogewichten die SNS Bank – en andere Nederlandse banken – op dit moment hanteren voor de hypotheekportefeuille, kan de potentiële impact op SNS Bank groot zijn omdat vrijwel de gehele balans uit hypotheekleningen bestaat. SNS Bank houdt daarom nu al rekening met een toekomstige stijging van de risicogewichten voor hypotheekleningen als gevolg van de Bazelse discussies.

Naar verwachting komt het Bazelse Comité eind dit jaar met haar definitieve nieuwe raamwerk. Vervolgens moeten deze voorstellen altijd eerst nog worden getoetst en geïmplementeerd in Europese wetgeving. Voorlopig is er nog sprake van onzekerheid over de exacte impact. Deze onzekerheid sluit mijns inziens echter geen toekomstige eigendomsstructuren uit. De potentiële impact van toekomstige Bazelse afspraken is een van de factoren die meegewogen kunnen worden bij het nemen van besluiten over vervolgstappen bij de bancaire staatsdeelnemingen. Andere factoren zijn bijvoorbeeld de operationele gereedheid, een duidelijke strategie en positionering in de markt en een effectief intern controlekader. Al met al acht ik een besluit over de toekomst van SNS Bank nu nog te vroeg, waar ik ABN AMRO destijds gereed achtte voor een beursgang.

De leden van de VVD-fractie en PvdA-fractie stellen vragen over de afspraken die zijn gemaakt met de Europese Commissie over het herstructureeringsplan. De leden van de PvdA-fractie horen graag wat de randvoorwaarden precies zijn en hoe deze de bedrijfsvoering van SNS Bank op dit moment beïnvloeden. De leden vragen zich na lezing af op welke wijze het handhaven van SNS Bank als staatsbank passend te maken is binnen de regels van de Europese Commissie. Zij vragen of de Minister verder wil onderzoeken binnen welke randvoorwaarden dit mogelijk is. De leden van de VVD vragen welke contacten er met de Europese Commissie in de afgelopen tijd zijn geweest over de SNS Bank en wat was de inhoud daarvan? Wat is de mening van de Europese Commissie over de toekomst van de SNS Bank op dit moment? Is die mening veranderd? Zo ja, waarom? Welk tijdspad hanteert de Europese Commissie met betrekking tot de verkoop van de SNS Bank?

¹ Kamerstuk 32 013, nr. 123

Daarnaast heeft de vaste commissie van Financiën mij verzocht te reageren op de berichtgeving dat SNS Bank niet permanent een staatsbank zou kunnen blijven. Wanneer en op welke wijze heeft de Europese Commissie dit aangegeven? Wanneer en hoe is de Kamer daar eerder over geïnformeerd?

Op 19 december 2013 heeft de Europese Commissie een besluit genomen over het herstructureringsplan voor SNS REAAL.² Daarin is vastgelegd dat SNS REAAL wordt opgesplitst. Daarbij zou SNS Property Finance worden ondergebracht in een aparte afbouwentiteit, waarna de bank en verzekeraar separaat verkocht zouden worden. De holding (nu SRH) kon daarna te zijner tijd ontbonden worden. Onderdeel van het goedgekeurde plan is dus dat SNS Bank te zijner tijd wordt verkocht. Op 18 december 2013 heb ik uw Kamer per brief geïnformeerd over het besluit van de Europese Commissie, nadat ik uw Kamer op 23 augustus 2013 had geïnformeerd over het indienen van het conceptherstructureringsplan.³ Op dit moment zijn deze verplichtingen grotendeels uitgevoerd. De bank en verzekeraar zijn van elkaar gescheiden, Vivat (het oude REAAL) is verkocht, SNS Property Finance is een aparte entiteit geworden en als Propertize verkocht, en SRH wordt afgewikkeld. NLFi heeft in haar advies, dat is meegestuurd met de Kamerbrief van 1 juli, ook melding gemaakt van bovenstaande Kamerbrieven en de gemaakte afspraken met de Europese Commissie.

Naast deze structurele aanpassingen zijn er zogenaamde gedragsrestricties afgesproken met de Europese Commissie. Deze betreffen een verbod op het doen van materiële overnames (een *acquisition ban* tot en met 18 december 2016), een beperking van de beloningen conform de bankenmededeling van de Commissie⁴, een verbod om het staatseigendom te gebruiken in reclame-uitingen (een *advertising ban*) en een verbod op het opnieuw betreden van de commerciële vastgoedmarkt (deze beperkingen gelden allen tot het einde van 2017). Er is door SNS Bank tevens een toezegging gedaan om een bepaalde portefeuille met MKB-kredieten met individuele posities van meer dan EUR 1 miljoen af te bouwen.

Er is geen tijdpad afgesproken met de Europese Commissie over de verkoop van SNS Bank. Wel heeft de Europese Commissie verzocht om een jaarlijkse beoordeling van de marktomstandigheden om de bank te privatiseren. De verplichting om deze beoordeling in te dienen is ingegaan nadat REAAL was verkocht op 26 juli 2015. Het advies van NLFi, dat op 1 juli is meegestuurd met de Kamerbrief, was tevens het eerste jaarlijkse rapport voor de Europese Commissie. De Kamerbrief en het advies van NLFi zijn op 7 juli met de Europese Commissie gedeeld.

De leden van de PvdA-fractie, SP-fractie en CDA-fractie gaan in op de borging van het nutskarakter van SNS Bank. De leden van de SP-fractie stellen dat SNS Bank aangeeft een bank te willen zijn die dienstbaar is aan de klanten en een positieve bijdrage te willen leveren aan de maatschappij. Graag horen deze leden hoe deze doelstellingen het best kunnen worden geborgd. De leden van de SP vragen of de borging hiervan het beste kan binnen een bank in staatshanden. Deze leden vragen of het mogelijk is om het onderzoek waar de motie Merkies/Nijboer (34 346 nr. 17) toe oproept al in een eerder stadium te doen. De Minister zegt dat deze motie in beeld komt zodra SNS Bank «voldoende

² De Europese Commissie heeft een niet vertrouwelijke versie van het besluit gepubliceerd: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/249726/249726_1544400_217_2.pdf

³ Kamerstuk 33 532, nr. 31 en Kamerstuk 32 013, nr. 36.

⁴ Bankenmededeling van de Europese Commissie, Publicatieblad EU 2013, C 216/1.

gereed is» en de leden vragen zich af wat dit precies betekent. De leden van de PvdA fractie vragen waar NLFI staat met het uitwerken en onderzoeken van de verkoopopties waarbij het nutskarakter het beste geborgd kan worden. De leden van de CDA-fractie vragen op welke wijze de Minister vorm denkt te geven aan de borging van het nutskarakter op zo'n wijze dat deze niet of moeilijk veranderd kan worden.

NLFI heeft een studie door een externe adviseur laten maken naar de invulling van het nutskarakter van SNS Bank. Op basis van deze studie en met de inbreng uit een publieke consultatie onder diverse partijen in onder meer de wetenschap, de financiële sector, regelgevers en maatschappelijke organisaties, is de definiëring van een bank met een hoog nutskarakter door NLFI als volgt bepaald:

- Producten: de bank biedt alleen basisproducten aan met heldere productvoorwaarden
- Segmenten: de bank biedt financiële basisdienstverlening aan voor het «mass retail segment»
- Risicoprofiel: de bank hanteert een conservatief risicoprofiel
- Rendement: de bank streeft een maximaal rendement na, tenzij een afwijking daarvan ten goede komt aan een breed maatschappelijk doel
- Eigendomsvorm: de nutsfunctie kan via de eigendomsstructuur, zowel in publiek als privaat eigendom, geborgd worden voor de lange termijn

Het voor de lange termijn waarborgen van de nutsfunctie van SNS Bank kan via de eigendomsstructuur in zowel publiek als privaat eigendom. Voor het waarborgen van het nutskarakter kan worden aangesloten bij in de markt gebruikelijke structuren, zoals verankering van de maatschappelijke rol van SNS Bank in de statuten van de bank of het oprichten van een stichting ter bescherming van de identiteit en strategische continuïteit van de bank. Tevens is een (gedeelte) aansluiting bij het coöperatieve gedachtegoed mogelijk om het nutskarakter te waarborgen. Daartoe zou SNS Bank certificaten of verschillende klassen aandelen kunnen uitgeven aan de bank gelieerde partijen. De te overwegen structuren dienen echter wel te voldoen aan de eisen van prudentiële regelgeving.

Een nadere uitwerking komt pas aan de orde wanneer SNS Bank gereed is voor een eventuele exit. Een beoordeling of SNS Bank in staatshanden zou moeten blijven kan dan worden afgezet tegen andere alternatieven die op dit moment nog niet beschikbaar en/of opportuun zijn, zoals verkoop aan een marktpartij of een beursgang. NLFI merkt daarbij wel op dat het handhaven van SNS Bank als «staatsbank» op gespannen voet lijkt te staan met het besluit van de Europese Commissie tot goedkeuring van het herstructureringsplan van SNS REAAL (waaronder SNS Bank). Daarnaast heeft NLFI bij mij aangegeven dat NLFI van oordeel is – mede gebaseerd op voorbeelden in het buitenland – dat ook bij een beursgang het nutskarakter van de bank voldoende gewaarborgd en verankerd zou kunnen blijven.

De leden van de VVD-fractie en D66-fractie lezen in het advies van NLFI dat er momenteel niet voldoende interesse in de markt is voor een verkoop tegen voor de staat acceptabele voorwaarden. Wat is door NLFI gedaan om de interesse in de markt te toetsen? Wat zijn de voor de staat de genoemde «acceptabele voorwaarden»?

NLFI voert regelmatig gesprekken met zakenbanken en andere marktpartijen over marktontwikkelingen en mogelijke belangstelling van investeerders in banken zoals SNS Bank, onder meer bij wijze van een fusie/overname, een beursgang, het nemen van een belang in de bank, e.d. Het was geen onderdeel van het proces om, in het kader van het

advies van NLFI, uitgebreid en proactief partijen te benaderen voor interesse in een overname van SNS Bank. NLFI neemt in haar beoordeling van «voor de Staat acceptabele voorwaarden» naast de prijs ook aspecten als de transactiestructuur, aansluiting bij de strategie, gevolgen voor de werkgelegenheid en bedrijfsculturele aspecten in acht. Op basis van deze toetsing concludeert NLFI dat er momenteel slechts zeer geringe tot geen belangstelling in SNS Bank is van potentiële kopers tegen voor de Staat acceptabele voorwaarden.

Indien er uit het jaarlijks verslag blijkt dat de SNS Bank eerder gereed is voor verkoop en/of er wel voldoende serieuze interesse is vanuit de markt, kan dan eerder besloten worden tot verkoop? Zo nee, waarom niet? De leden van de VVD-fractie zouden dit namelijk wel wenselijk vinden.

Zoals gesteld in de Kamerbrief van 1 juli 2016 zal ik NLFI verzoeken jaarlijks verslag uit te brengen over de voortgang van het doorvoeren van het strategisch plan en over de gereedheid van SNS Bank om een besluit te nemen over haar toekomst. Indien uit dit onderzoek blijkt dat SNS Bank gereed is voor verkoop en/of er wel serieuze interesse is vanuit de markt dan is het mogelijk dat eerder een besluit genomen dient te worden over de toekomst van SNS Bank.

De leden van de VVD-fractie vragen zich af wat bedoeld wordt met de zinsnede: «NLFI merkt daarbij op dat het uitvoeren van bovenstaand strategisch plan geen toekomstopties uitsluit.» Elders wordt daarbij ook nog aangegeven dat het gaat om «toekomstige eigendomsstructuren». Wat wordt hier precies mee bedoeld?

Met het door SNS Bank uitvoeren van het verbeterplan over de komende twee tot drie jaar worden geen exitopties of de optie voor het in staats handen houden van SNS Bank uitgesloten. De route die de bank heeft uitgestippeld voor de komende jaren leidt niet tot een beperking in het uitvoeren van welke optie dan ook. De verwachting is dat het verbeterplan de komende jaren resultaten laat zien die zowel voor de Staat als aandeelhouder als voor mogelijke toekomstige investeerders aantrekkelijk zijn.

De leden van de VVD-fractie vragen zich af of de inzet nog steeds hetzelfde als het gaat om de toekomst van SNS Bank, zoals die in het verleden is uitgesproken, onder meer in het Staatsdeelnemingenbeleid 2013? Zo nee, waarom niet?

De redding van de financiële instellingen tijdens de crisis is door het kabinet bij voorbaat bestempeld als een tijdelijke situatie. Het kabinetsstandpunt over de financiële instellingen, onder andere beschreven in de Nota Deelnemingenbeleid 2013 is, is derhalve niet gewijzigd. Ik ben echter wel van mening dat het nodig is alle relevante opties voor toekomstige eigendomsstructuren uit te werken zodat te zijner tijd een afgewogen besluit hierover genomen kan worden.

De SNS Bank moet de komende tijd de kosten verlagen en voldoende dividendrendement halen, lezen de leden van de VVD-fractie. Hoe gaat SNS Bank daarvoor zorgen?

SNS Bank heeft een strategisch plan opgesteld met als doelstelling operationele verbeteringen en versterking van haar (markt)positie op meerdere fronten te laten zien. Uitvoering van dit strategisch plan leidt door onder meer kostenverlagingen en verbetering van risicoma-

nagement naar verwachting tot een stabiel en voorspelbaar rendement met weliswaar minder opwaarts potentieel maar ook minder neerwaarts risico.

De leden van de VVD-fractie lezen dat voor de hypotheek wordt gekozen voor standaardisatie van het hypotheekboek. Welke gevolgen zal dit hebben voor de hypotheekportefeuille en hypotheekmarkt? Welke gevolgen heeft dit voor bijvoorbeeld het kunnen blijven leveren van maatwerk in de hypotheekmarkt, zeker omdat er ook bij andere partijen in de markt dit soort bewegingen te zien zijn?

Standaardisatie van het hypotheekboek sluit in de eerste plaats aan bij het gewenste laag risicoprofiel voor SNS Bank. Voorkomen dient te worden dat de bank op zoek gaat naar rendement en daardoor meer risico aangaat dan wenselijk is voor een duurzame bedrijfsvoering. Door middel van het aanbieden van eenvoudige hypotheeklen voor retailklanten op basis van een behoedzaam kredietbeheer wordt voldaan aan een laag risicoprofiel. Daarnaast dient sprake te zijn van standaardisatie van datavoorziening ten aanzien van hypotheeklen. Dit vergemakkelijkt het securitiseren van hypotheeklen en het aanmaken van voor ECB-financiering in aanmerking komend onderpand. Binnen deze kaders is er alle ruimte en flexibiliteit voor de bank voor het leveren van maatwerk in de hypotheekmarkt.

De leden van de VVD-fractie vragen zich af welke invloed de gekozen strategie heeft en of kan hebben op de uiteindelijk prijs die SNS Bank kan opbrengen bij verkoop? Waarom wordt er niet voor gekozen om toch ook in te zetten op de mkb-markt voor de SNS Bank, aangezien er behoefte is aan meer spelers en meer concurrentie op dit terrein en ook past bij de maatschappelijke behoefte? En dus past bij een profiel als «maatschappelijke bank? Hoe moet de keuze van het profiel gezien worden tot de opmerking in het NLF-advies dat toezichthouders ook meer oog gekregen hebben voor de kwetsbaarheden van «monoline» banken (banken met eenzijdige activa)? Wat verandert de gekozen strategie daaraan?

De profilering van SNS Bank zal zodanig worden ingevuld dat er sprake is van een veilige retailbank die eenvoudige en transparante financiële producten aanbiedt tegen eerlijke prijzen op basis van een operationeel excellent bedrijfsmodel en resulterend in een marktconform dividendrendement. De uitgangspunten in de fase van transitie van het huidige profiel van SNS Bank naar een toekomstige profilering als eenvoudige retailbank (verlaging van de productiekosten, verbetering van het risicomanagement, aanpassing van het productenpalet naar gestandaardiseerde producten en een stroomlijning van de kapitaalstructuur) bieden naar het oordeel van NLF een basis voor een acceptabel en voorspelbaar rendement op termijn. Dergelijke resultaten ondersteunen de waardering van het bedrijf op termijn.

Het is van groot belang dat SNS Bank een laag risicoprofiel hanteert. Dit vanwege de specifieke risico's die gepaard gaan met een retailbank en het *monoline* karakter van de bank (i.e. banken met eenzijdige activa). Het *monoline* karakter maakt de bank gevoelig voor liquiditeits- en solvabiliteitsrisico's bij verandering van interne of externe omstandigheden. Dit vergt een uitstekende beheersing van kredietrisico's en balansmanagement en kapitaal- en liquiditeitsbuffers die hoog genoeg zijn om voornoemde risico's op te vangen.

Ten behoeve van de goedkeuring van de door SNS REAAL ontvangen staatssteun, is door SNS Bank aan de Europese Commissie een toezegging gedaan om een bepaalde portefeuille met MKB-kredieten met individuele posities van meer dan EUR 1 miljoen af te bouwen. De bank

beschikt bovendien over beperkte capaciteiten om de MKB-markt te bedienen. In de laatste plaats is op het verstrekken van MKB-kredieten een hoger risico van toepassing, hetgeen niet in lijn is met het gewenste lage risicoprofiel van SNS Bank zoals is vastgelegd in de strategie. SNS Bank is echter wel in staat om het kleine MKB-segment op retailwijze te bedienen met kredieten onder EUR 1 miljoen.

De leden van de PvdA-fractie lezen dat het besliskader omtrent de toekomst van SNS Bank uit vijf fases bestaat. Deze leden vragen de Minister meer uit te weiden over deze verschillende fases.

De parlementaire onderzoekscommissie «Privatisering en verzelfstandiging overheidsdiensten» van de Eerste Kamer heeft op 30 oktober 2012 haar rapport «Verbinding verbroken» gepresenteerd.⁵ In de reactie op dit rapport heeft het kabinet toegezegd het ontwikkelde besliskader te gebruiken om het parlement tijdig en adequaat te informeren over toekomstige besluiten over privatiseringen en verzelfstandigingen waarmee een publiek belang gemoeid is.

Het besliskader bestaat uit vijf stappen die doorlopen moeten worden bij een privatisering:

1. Het voornemen
2. Het ontwerp
3. Het besluit
4. De uitvoering
5. De opvolging

In de eerste fase van de besluitvorming bestaat een voornemen tot privatisering of verzelfstandiging. Dit voornemen kan ontstaan door eerdere beleidsafspraken, vanuit politieke wensen of vanuit de betrokken organisatie en/of de beleidssector. De bespreking van het voornemen tot privatisering of verzelfstandiging met alle betrokken partijen mondt uit in een principebesluit om wel of niet met de plannen door te gaan. Het ontwerp beschrijft welke specifieke vorm van privatisering of verzelfstandiging zal worden ingevoerd en waarom voor die vorm wordt gekozen. In de derde fase wordt het besluit voorgelegd aan besluitvormende gremia. Nadat een besluit tot privatisering of verzelfstandiging is genomen, wordt dit uitgevoerd. Dit is de vierde fase. De laatste fase betreft de opvolging. Na voltooiing van de privatisering of verzelfstandiging volgt een periode waarin dient te worden gemonitord of de verwachtingen ten aanzien van de beslissing ook daadwerkelijk worden gerealiseerd en of alle partijen zich aan de gemaakte afspraken houden. Een uitgebreidere toelichting op de vijf fases is te vinden in het hierboven genoemde rapport «Privatisering en verzelfstandiging overheidsdiensten».

Er lopen nog enkele rechtszaken met betrekking tot SNS. Zo is daar de rechtszaak tegen Buck Groenhof, die te kennen heeft gegeven dat SNS volgens hem de aandacht af probeert te leiden van de «miljardenfraude» in de vastgoedportefeuille van Propertize. De leden van de SP-fractie vragen de Minister of hij kan ingaan op die kritiek en aangeven in welke mate de eventuele (miljarden)fraude bij Propertize heeft geleid tot de uiteindelijke nationalisatie van het huidige SNS? Is de Minister van mening dat er voldoende onderzoek naar de fraudeperikelen is gedaan bij de nationalisatie van SNS? Verder willen deze leden graag weten hoe het staat met de rechtszaak waarbij de Staat in cassatie is gegaan inzake het oordeel van de Ondernemingskamer dat onteigende aandeelhouders van SNS ontvankelijk zouden zijn in hun verzoek tot enquête. Kan de Minister een update geven over hoe het met deze zaak staat en kan hij ook ingaan

⁵ Kamerstuk C,A.

op de vraag in hoeverre deze rechtszaak een mogelijke verkoop van SNS Bank bemoeilijkt of zelfs in de weg staat in verband met mogelijke schadeclaims?

De leden van de fractie van de SP hebben gevraagd naar, kort gezegd, de rechtszaken met betrekking tot SNS REAAL en de mate waarin een eventuele fraude bij Propertize heeft geleid tot de uiteindelijk nationalisatie van SNS REAAL. De leden verwijzen daarbij naar de juridische procedures. Zoals ik in antwoord op vragen van de heer Nijboer reeds heb opgemerkt doe ik geen uitspraken over (de gevolgen van) de vermeende fraude bij SNS REAAL en Propertize zolang in deze procedures geen onherroepelijke uitspraak is gedaan door de rechter.⁶

Daarbij teken ik aan dat vaststaat dat SNS REAAL ten tijde van de nationalisatie om verschillende redenen in financieel zeer zwaar weer verkeerde. De Evaluatiecommissie nationalisatie SNS REAAL heeft daarbij geconcludeerd dat het hoge tempo van de overnames die SNS REAAL in de periode 2006–2008 heeft gedaan, van geval tot geval beoordeeld en de fatale samenhang daarvan, de penibele situatie van SNS REAAL in 2013 in hoge mate verklaart.

Over de procedure bij de Hoge Raad ter zake van de ontvankelijkheid van voormalige aandeelhouders van SNS REAAL (thans SRH) in een enquête-procedure kan ik u het volgende melden. Op 24 juni heeft de Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad een conclusie genomen. De conclusie strekt tot verwerping van het beroep in cassatie dat door onder meer de Staat is ingesteld. De Hoge Raad heeft aangekondigd op 18 november 2016 uitspraak te zullen doen. Indien de Hoge Raad met de Advocaat-Generaal concludeert tot verwerping van het beroep, betekent dit dat de voormalige aandeelhouders, kort gezegd, bij de Ondernemingskamer een verzoek kunnen doen tot het houden van een enquête bij SRH.

De Ondernemingskamer zal vervolgens moeten beslissen of er ook metterdaad aanleiding is om een enquête te bevelen. Indien de Ondernemingskamer daartoe besluit zal zij naar verwachting een deskundigenonderzoek gelasten naar het beleid en de gang van zaken bij de vennootschap. Hierbij moet voorts nog worden aangetekend dat de Ondernemingskamer nog niet heeft besloten in hoeverre een eventuele enquête naast SRH tevens SNS Bank mag omvatten (een zogenaemde concernenquête). De mogelijkheid bestaat aldus dat de Ondernemingskamer wel besluit tot het houden van een enquête bij SRH maar SNS Bank daarin niet betreft.

Gelet op het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat met betrekking tot deze procedures nog zeer veel ongewis is. De gevolgen voor (een verkoop van) SNS Bank zijn dan ook niet met enige mate van zekerheid in te schatten.

De leden van de fractie van de SP waarderen het streven van SNS Bank om toe te werken naar een 100% klimaatneutrale balans. Kan de Minister aangeven hoe hij ook andere banken wil aanzetten tot het volgen van dit goede voorbeeld?

Banken zijn zelf verantwoordelijk voor hun beleid en bedrijfsvoering. Zij nemen die verantwoordelijkheid ook, getuige verschillende initiatieven, waaronder het klimaatstatement dat de Nederlandse Vereniging van Banken heeft gepubliceerd op 3 november 2015. Niettemin blijf ik aandacht vragen voor een duurzame bedrijfsvoering van banken. Mijn

⁶ Aangangsel Handelingen II 2015/16, nr. 1091.

ministerie is op verschillende plekken en manieren met de banken in dialoog over maatschappelijk verantwoord ondernemen, onder meer via het Platform Duurzame Financiering waaraan zowel private als publieke partijen deelnemen.

De leden van de CDA-fractie vragen naar de risico's voor de belastingbetaler. Risico's voor SNS Bank zijn nu immers volledig voor risico van de staat en daarmee voor degene die aan de staat belasting afdraagt. De mededeling dat SNS Bank tekortkomingen heeft op het gebied van een beheerste en een verantwoorde bedrijfsvoering zoals risicogovernance, processen en datakwaliteit – aldus het FD op 28 juni 2016⁷ –, is in die zin verontrustend. Hoe voorkomt de Minister dat de risico's in de bedrijfsvoering van SNS Bank beheerst worden en niet (nogmaals!) voor rekening van de belastingbetaler komen? Is er bijvoorbeeld een kans dat de staat als aandeelhouder een extra kapitaalstorting moet doen indien de onzekerheid rond Basel IV-regelgeving zich uit in strengere buffers?

Een van de kernpunten in het strategisch plan van SNS Bank is het verbeteren van het risicomanagement van de bank. SNS Bank is hier reeds mee begonnen. Zo heeft de bank geïnvesteerd in een verbetering van processen om achterstanden op hypotheekschulden te voorkomen of te beperken. De tot dusver behaalde resultaten in het verbeteren van het risicomanagement dienen te worden voortgezet. Tezamen met onder meer de kapitaaltoereikendheid van de bank wordt hierop toegezien door DNB en de ECB. Zoals hierboven genoemd, heeft SNS Bank bij het vaststellen van de plannen nu al rekening gehouden met toekomstige aangescherpte Bazelse eisen, ondanks dat voorlopig nog onzekerheid is over de exacte impact.

De leden van de CDA-fractie vragen naar de totale geschatte schade voor de staat indien SNS Bank zou moeten worden afgewikkeld om faillissement te voorkomen.

Ik heb hiervan geen inschatting beschikbaar omdat er op dit moment geen enkele aanleiding toe is. Het maken van een dergelijk inschatting is bovendien niet eenvoudig, omdat in dit scenario rekening gehouden moet worden met kosten en opbrengsten die afwijken van de normale operatie en de hoogte hiervan onder andere afhangt van de marktomstandigheden op dat moment.

De leden van de PVV-fractie willen weten hoeveel de verkoop van SNS Bank minimaal op moet leveren zodat het de belastingbetaler uiteindelijk niets heeft gekost. Klopt het dat het een bedrag is van 2,6 miljard euro of gaat het om een hoger bedrag?

De verzelfstandiging van SNS Bank is een gevolg van de nationalisatie van SNS REAAL op 1 februari 2013. Om inzicht te geven in de totale kosten en opbrengsten van de nationalisatie van SNS REAAL worden de opbrengsten en kosten met betrekking tot SNS Bank in de context van de totale redding van SNS REAAL geplaatst. Het meest recente overzicht van alle gedane investeringen en (verwachte) opbrengsten met betrekking tot SNS REAAL is opgenomen in de Kamerbrieven over de verkoop van Propertize en de afronding van de verkoop (28 juni en 27 september jl.) en hieronder nogmaals weergegeven.⁸ Op dit moment valt nog niet te zeggen waar het uiteindelijke resultaat van de ontmanteling van SNS REAAL op uitkomt en wat SNS Bank minimaal op zou moeten leveren zodat de nationalisatie van SNS REAAL de belastingbetaler uiteindelijk

⁷ «SNS Bank blijft langer in handen van de overheid», Financieele Dagblad van 28 juni 2016

⁸ Kamerstuk 33 532 nrs. 60 en 63.

niets heeft gekost. Het uiteindelijke resultaat hangt onder meer af van de toekomstige eigendomsstructuur van SNS Bank, de nog te ontvangen dividenden, de afwikkeling van SRH en de ontwikkelingen op de overige posten die in dit overzicht zijn weergegeven.

Tabel 1: Overzicht investeringen en (verwachte) opbrengsten SNS REAAL

Gedane investeringen	miljoenen euro's
Investering core-tier 1 securities SNS Reaal (2008)	-750
Terugbetaling deel core-tier 1 securities (2009)	185
Verschuldigde boeterente van 50%	-283
Netto investering steun 2008	-848
Kapitaalinjectie SNS Bank (2013)	-1.900
Kapitaalinjectie SNS Reaal Holding (2013)	-300
Kapitaalinjectie t.b.v. Propertize (2013)	-500
Totale directe kosten brief nationalisatie	-3.548
Aankoop SNS Bank (2015)	-2.698
<i>waarvan vordering SNS Reaal op Staat</i>	-1.598
<i>waarvan inbrenging overbruggingslening</i>	-1.100
Aan SNS toe te rekenen rentelasten staatsschuld	-331
Totaal gedane investeringen	-6.577
Ontvangsten (reeds ontvangen)	
Couponrente core-tier 1 securities (2009)	38
Resolutieheffing (2014)	1.005
Dividend SNS Bank (2016)	100
Dividend Propertize (2016)	46
Garantiepremie Propertize (2014 t/m 2016)	17
Te ontvangen	
Verkoopprijs Propertize (2016)	895
Rentelasten MTN's Propertize (2016)	-29
Geschatte opbrengsten (hoge onzekerheid)	
Eerste schatting marktwaarde bank	2.700
Eerste schatting ontmanteling SRH	1.837
<i>waarvan terugbetaling vordering SRH op Staat</i>	1.598
<i>waarvan restant eigen vermogen SRH</i>	239
Totaal verwachte opbrengsten	6.609
Per saldo (hoge onzekerheid)	32 ± PM

Voorts merken de leden van de PVV-fractie op dat het tv-programma Radar onlangs met het nieuws kwam dat banken al jaren te veel boeterente van klanten die hun hypotheek oversluiten innen.⁹ Kunt u hier nader op ingaan?

Ook willen de leden van de PVV-fractie weten of het klopt dat er in de afgelopen jaren gemiddeld 15 procent te veel in rekening is gebracht en dat er per klant gemiddeld € 3.447 te veel is betaald. Voortbouwend hierop, willen de leden van de PVV-fractie weten of de SNS Bank tevens te veel boeterente van klanten die hun hypotheek oversluiten heeft geïnd. Zo ja, hoe hoog was en is deze boeterente?

Zoals tijdens de beantwoording van de mondelinge vraag van het lid Nijboer (PvdA) op 13 september jl. is toegelicht, is de Autoriteit Financiële

⁹ <http://radar.avrotros.nl/uitzendingen/gemist/12-09-2016/boeterente/>

Markten (AFM) deze zomer een onderzoek begonnen naar de wijze waarop kredietverstrekkers onder de nieuwe richtlijn de vergoeding bij vervroegd aflossen berekenen en welke informatie zij hierover aan de klant verstrekken. De AFM verwacht dit najaar het onderzoek af te ronden. Ik wil eerst de uitkomsten van het onderzoek van de AFM afwachten voordat ik concludeer of alle partijen zich nu aan de regels houden. Mocht uit het onderzoek van de AFM blijken dat er bij de berekening van de vergoeding bij vervroegd aflossen te hoge kosten in rekening worden gebracht, dan kan de AFM maatregelen treffen. De Kamer zal over de uitkomsten van dit onderzoek worden geïnformeerd.

De leden van de D66-fractie vragen de Minister welke mogelijkheden hij ziet voor structureel eigenaarschap van SNS Bank op het moment dat SNS Bank haar visie heeft kunnen doorvoeren en hierdoor een sterke positie in het bankenlandschap heeft verworven? Hoe verhouden deze mogelijkheden zich tot de strategie om SNS Bank strategisch te positioneren als nutsbank in een divers bankenlandschap in Nederland?

Succesvolle executie van het strategisch plan van SNS Bank leidt naar het oordeel van NLFi tot een verdienmodel met een laag risicoprofiel en een dividendrendement dat aantrekkelijk kan zijn voor een brede groep langetermijninvesteerders. Hierbij valt te denken aan partijen zoals pensioenfondsen en buitenlandse banken alsmede een plaatsing van aandelen/certificaten bij klanten of een (gedeeltelijke) beursgang.

Zoals hierboven reeds gesteld kan voor het waarborgen van het nutskarakter worden aangesloten bij gebruikelijke structuren, zoals verankering van de maatschappelijke rol van SNS Bank in de statuten van de bank en bescherming tegen ongewenst aandeelhoudersactivisme door middel van in de markt gebruikelijke opties als certificering van aandelen en het oprichten van een stichting ter bescherming van de identiteit en strategische continuïteit van de bank. Tevens is een (gedeeltelijke) aansluiting bij het coöperatieve gedachtegoed mogelijk om het nutskarakter te waarborgen. Daartoe zou SNS Bank certificaten of verschillende klassen aandelen kunnen uitgeven aan aan de bank gelieerde partijen. De te overwegen structuren dienen echter wel te voldoen aan de eisen van prudentiële regelgeving.